

УДК 94 (477.87) : 271-773 : 930.253 (477.87)] «17»
DOI: <https://doi.org/10.33782/2708-4116.2025.3.349>

Василь Міщанин*

АНАЛІЗ МЕТРИЧНИХ КНИГ ПАРАФІЙ МУКАЧІВСЬКОЇ ЄПАРХІЇ 18 СТ. (НА ОСНОВІ МАТЕРІАЛІВ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Анотація. *Стаття присвячена аналізу метричних книг парафій Мукачівської єпархії 18 ст. Автор на основі матеріалів Державного архіву Закарпатської області (ДАЗО) досліджує особливості метричної документації, її структурні елементи та предметно-тематичний зміст. У роботі зроблено спробу систематизації та впорядкування існуючих джерел за принципом внутрішнього та зовнішнього напрямлення і призначення. Особливу увагу при цьому приділено міжконфесійним взаємовідносинам в парафіях єпархії у вказаних період.*

Огляд історіографії тематики свідчить про обмежену наявність джерел по даній тематичі. Опрацьовані архівні матеріали ДАЗО значно доповнюють існуючу документальну базу та суттєво заповнюють існуючі білі плями в історії парафіяльного документообігу Мукачівської єпархії. У статті, на основі нових джерел, предметно досліджуються окремі аспекти метрології у 18 ст. Десятки архівних джерел вводяться до наукового обігу вперше.

Ключові слова: *Закарпаття, церква, єпархія, метрика, парафія, єпископ, православ'я, греко-католицизм*

Вступ. Одним із важливих елементів при дослідженні церковної історії є аналіз адміністративного, канонічного, богослужбового й обліково-статистичного устрою парафій. Невід'ємною частиною діяльності парафій є ведення церковного документообігу, яким фіксуються головні процеси життєдіяльності релігійних громад, родова, генеалогічна документація тощо.

Через малу наявність документальних досліджень цієї тематики в історіографічних доробках трапляються спотворення фактів, хибні інтерпретації, обмежена інформативність, які є приводом для помилкових тверджень.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що сьогодні в часи війни Росії проти України є важливим збереження національної пам'яті, яку потрібно популяризувати, в тому числі через оприлюднення метричних даних, як засіб доказу своєї автентичності та національних коренів. Важливість дослідження метрології та еклізійного документообігу парафій Мукачівської єпархії у 18 ст. пов'язана також з вивченням міжконфесійних та міжнаціональних взаємовідносин в парафіях вказаної єпархії.

Огляд літератури. Історіографія метрології парафій Мукачівської єпархії у 18 ст. є маловивченою темою. Вона була предметом досліджень кількох науковців, які вивчали її

* Міщанин Василь Васильович – доктор історичних наук, професор, професор кафедри модерної історії України та зарубіжних країн, ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна);
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1705-0333>; e-mail: vasyl.mistchanyn@uzhnu.edu.ua

опосередковано. Серед тематичних праць слід згадати доробки В. Гаджеги¹, А. Танасійчука², В. Фенича³, Д. Штерр⁴ та О. Монича⁵.

¹ Гаджега В. Додатки к исторіѣ Русинов и руських церквей в Мараморощѣ. *Студіѣ исторично-архивнѣ. Науковий зборник Товариства «Просвѣта» в Ужгородѣ за рѣкъ 1922*. Під ред. Августина Волошина, Др. Василя Гаджеги, Др. Ивана Панькевича и Др. Володимира Бирчака. Рочник I. Ужгород, 1922. С. 140–228; Гаджега В. Додатки к исторіѣ Русинов и руських церквей в Ужанской жупѣ. *Студіѣ исторично-архивнѣ. Науковий зборник Товариства «Просвѣта» в Ужгородѣ за рѣкъ 1923*. Выдає литературно-науковий оддѣл. Під ред. Августина Волошина, Др. Василя Гаджеги, Др. Ивана Панькевича и Др. Володимира Бирчака. Рѣчник II. Книгопечатня Юлія Фелдешія в Ужгородѣ, 1923. С. 1–64; Гаджега В. Додатки к исторіѣ Русинов и руських церквей в Ужанской жупѣ. *Студіѣ исторично-архивнѣ. (Продовженя).* Науковий зборник Товариства «Просвѣта» в Ужгородѣ за рѣкъ 1924. Выдає литературно-науковий оддѣл. Під ред. Августина Волошина, Др. Василя Гаджеги, Др. Ивана Панькевича и Др. Володимира Бирчака. Рѣчник III. Книгопечатня Юлія Фелдешія в Ужгородѣ, 1924. С. 154–239; Гаджега В. Додатки к исторіѣ Русинов и руських церквей в жупѣ Угоча. *Студіѣ исторично-архивнѣ. Науковий зборник Товариства «Просвѣта» в Ужгородѣ за рѣкъ 1925*. Часть I. Рочник IV. Выдає литературно-науковий оддѣл. Під ред. Августина Волошина, Др. Василя Гаджеги, Др. Ивана Панькевича и Др. Володимира Бирчака. Книгопечатня Юлія Фелдешія в Ужгородѣ, 1925. С. 117–176; Гаджега В. Додатки к исторіѣ Русинов и руських церквей в жупѣ Угоча. *Студіѣ исторично-архивнѣ. Науковий зборник Товариства «Просвѣта» в Ужгородѣ за рѣкъ 1927*. Часть II. Рочник V. Выдає литературно-науковий оддѣл. Під ред. Августина Волошина, Др. Василя Гаджеги, Др. Ивана Панькевича и Др. Володимира Бирчака. Книгопечатня Юлія Фелдешія в Ужгородѣ, 1927. С. 1–62; Гаджега В. Додатки к исторіѣ Русинов и руських церквей в жупѣ Угоча. *Одбитка из «Наукового зборника Товариства «Просвѣта» в Ужгородѣ»*. Рочник IV з Р. 1925 и Рочник V з Р. 1927. Ужгород: Друкарня оо. Василиян, 1927. С. 1–122; Гаджега В. Додатки до исторіѣ русинѣв и руських церквей в був. жупѣ Земплинскѣй. *Науковий Зборник Товариства «Просвѣта» в Ужгородѣ за 1930–1931 рѣкъ*. Рѣчник VII–VIII. Выдає литературно-науковий оддѣл. Під редакцію: Д-ра Василя Гаджеги, Августина Волошина, Дра Ивана Панькевича и Дра Володимира Бирчака. Друкарня ОО. Василиян в Ужгородѣ, 1931. С. 1–167; Гаджега В. Додатки до исторіѣ русинѣв и руських церквей в був. жупѣ Земплинскѣй. *Науковий Зборник Товариства «Просвѣта» в Ужгородѣ за 1932 рѣкъ*. Рѣчник IX. Выдає литературно-науковий оддѣл. Під редакцію: Дра Василя Гаджеги, Августина Волошина, Дра Ивана Панькевича и Дра Володимира Бирчака. Книгопечатня Юлія Фелдешія в Ужгородѣ, 1932. С. 1–67; Гаджега В. Додатки до исторіѣ русинѣв и руських церквей в бувш. жупѣ Земплинскѣй. *Науковий Зборник Товариства «Просвѣта» в Ужгородѣ за 1933–1934 рѣкъ*. Рѣчник X. Выдає литературно-науковий оддѣл. Під редакцію: Дра Василя Гаджеги, Августина Волошина, Дра Ивана Панькевича и Дра Володимира Бирчака. Друкарня ОО. Василиян в Ужгородѣ, 1934. С. 17–120; Гаджега В. Додатки до исторіѣ русинѣв и руських церквей в бувш. жупѣ Земплинскѣй. *Науковий Зборник Товариства «Просвѣта» в Ужгородѣ за 1935 рѣкъ*. Рѣчник XI. Выдає литературно-науковий оддѣл. Під редакцію: Дра Василя Гаджеги, Августина Волошина, Дра Ивана Панькевича и Дра Володимира Бирчака. Друкарня ОО. Василиян в Ужгородѣ, 1935. С. 17–182; Гаджега В. Додатки до исторіѣ русинѣв и руських церквей в бувш. жупѣ Земплинскѣй. *Науковий Збірник Товариства «Просвѣта» в Ужгородѣ за 1936 рѣкъ*. Рѣчник XII. Выдає литературно-науковий віддѣл. Під редакцію: Дра Василя Гаджеги, Августина Волошина, Дра Ивана Панькевича и Дра Володимира Бирчака. Друкарня ОО. Василиян в Ужгородѣ, 1937. С. 37–83.

² Танасійчук А. Парафіальні книги і канонічний стан вірних у Кодексі Канонів Східних Церков: Юридично-пасторальний посібник для священнослужителя. Львів: Астролябія, 2011. 264 с.

³ Фенич В., Штерр Д. Метричні книги як джерело вивчення ужгородської греко-католицької спільноти першої половини ХХ ст. *Історія релігій в Україні: Науковий щорічник* / Упоряд. О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич. Львів: Львівський музей історії релігій; вид-во «Логос», 2010. Книга I. С. 832–840.

⁴ Штерр Д. Особливості ведення парафіальної документації обрядів життєвого циклу в Мукачівській греко-католицькій єпархії (друга половина ХVІІІ – перша половина ХХ століть). *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія* / редкол.: О.С. Мазурок (голов. ред.) та ін. Ужгород: «Говерла», 2014. Вип. 2 (33). С. 3–12; Штерр Д. Релігійно-соціальні відносини між кліром і мирянами в Мукачівській греко-католицькій єпархії (1771–1949 рр.): автореф. дис... канд. істор. наук: 07.00.01. Ужгород, 2015. 19 с.; Штерр Д. Церковно-обрядові та позаєклезіальні практики в середовищі греко-католиків Мукачівської єпархії-основний чинник формування релігійної етнокультури спільноти. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 3 (21). С. 1315–1325.

Праці дослідника Василя Гаджеги представляють науковцям переклади візитацій парафій Мукачівської греко-католицької єпархії, які здійснив і відповідно записав мукачівський єпископ Мануїл Ольшавський у 1750-1753 рр. Історична цінність наукової роботи священнослужителя полягає, як у перекладі, так і в об'ємних вступних статтях. В останніх автор подає історію стану парафій у північно-східних комітатах Угорського королівства, наводить імена єпископів, які висвячували настоятелів храмів, богослужбову літературу, цифрову статистику кількості вірян, їх хрещень, смертності, вінчань тощо. Попри важливість цієї праці, в ній відсутні метричні деталі, а саме: прізвища, імена хрещених, вінчаних, похоронених осіб. Немає також даних про вірян, які розірвали шлюби, або ж померли і т.д.

Щодо інших авторів, то їх дослідження, з одного боку, виходять за рамки вказаного періоду, з іншого – є вузько-тематичними, через що викладений у них матеріал фрагментарно висвітлює широкі спектри теми. Крім того, в цих публікаціях слабо презентовані архівні джерела, котрі є головним матеріалом для вивчення цієї проблематики.

Узагальнюючі метричні відомості містяться також в «Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Catholicorum. Dioecesis Munkacsiensis», однак останні торкаються винятково 19 ст.⁶

⁵ Мониц О. Окремі аспекти канонічно-правового та адміністративно-богослужбового устрою парафій Мукачівської і Марамороської єпархій у комітатах Уґоча, Унг і Мараморош в 1747-1753 рр. (за протоколами візитацій Мукачівського греко-католицького єпископа Михайла Мануїла (Ольшавського)). *Церковно-історичний збірник Волинської духовної семінарії*. 2022. Випуск 3. С. 32-47.

⁶ *Catalogus Venerabilis Cleri Almae Dioecesis Munkacsinensis Sede Episcopali Vacante Pro Anno 1814*. Typis Stephani Ellinger. 338 p.; *Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Catholicorum. Dioecesis Munkácsiensis, AD Annum 1816*. Cassoviae: Ex Typographia Ellingeriana. 236 p.; *Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Catholicorum. Dioecesis Munkácsiensis, pro Anno Domini 1821*. Ab effectuada dismembratione anno primo. Budae: Typis Regiae Universitatis. 221 p.; *Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Catholicorum. Dioecesis Munkácsiensis, pro Anno Domini 1825*. Budae: Typis Regiae Universitatis. 224 p.; *Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Catholicorum. Dioecesis Munkácsiensis, pro Anno Domini 1829*. Cassoviae: Ex Typographia C. R. Priv. Ellingeriana. 224 p.; *Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Catholicorum. Dioecesis Munkácsiensis, pro Anno Domini 1831*. Cassoviae: Ex Typographia C. R. Priv. Ellingeriana. 223 p.; *Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Catholicorum. Dioecesis Munkácsiensis, pro Anno Domini 1833*. Cassoviae: Ex Typographia C. R. Priv. Ellingeriana. 226 p.; *Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Catholicorum. Dioecesis Munkácsiensis, pro Anno Domini 1835*. Cassoviae: Ex Typographia C. R. Priv. Ellingeriana. 231 p.; *Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Catholicorum. Dioecesis Munkácsiensis, pro Anno Domini 1837*. Budae: Typis Regiae Scientiarum Universitatis. 231 p.; *Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Catholicorum. Dioecesis Munkácsiensis, pro Anno Domini 1839*. Cassoviae: Typis Caroli Werfer. 309 p.; *Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Catholicorum. Dioecesis Munkácsiensis, pro Anno Domini 1843*. Cassoviae: Typis Caroli Werfer. 270 p.; *Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Catholicorum. Dioecesis Munkácsiensis, pro Anno Domini 1847*. Ungvarini: Typis Joanni Ellinger. 303 p.; *Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Catholicorum. Dioecesis Munkácsiensis, pro Anno Domini 1856*. Cassoviae: Typis Caroli Werfer. 307 p.; *Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Catholicorum. Dioecesis Munkácsiensis. Pro Anno Domini 1859*. Pestini: Gustaviemich. 258 p.; *Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Catholicorum. Dioecesis Munkácsiensis. Pro Anno Domini 1861*. Pestini: Typis Eduardi Poldini sen. & Julii Noséda. 264 p.; *Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Catholicorum. Dioecesis Munkácsiensis. Pro Anno Domini 1864*. Ungvárini: Typis Caroli Jäger. 287 p.; *Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Catholicorum. Dioecesis Munkácsiensis. Pro Anno Domini 1870*. Ungvarini: Typis Caroli Jäger. 260 p.; *Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Catholicorum. Dioecesis Munkácsiensis. AD Annum Domini 1874*. Ungvárini: Typis Caroli Jäger & Alberti Repay. 264 p.; *Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Catholicorum. Dioecesis Munkácsiensis. AD*

Метою статті є аналіз особливостей метричного документообігу парафій Мукачівської єпархії у 18 ст. Для досягнення поставленої мети автором було сформульовано наступні *завдання*: впорядкувати тематичні блоки наявної екзистенційної документації; сформувати предметно-тематичну сітку документів; структурувати церковні документи Державного архіву Закарпатської області (далі – ДАЗО), які представлені двома фондами: № 64 (Мукачівський монастир отців Василіанів, м. Мукачево) та № 151 (Управління Мукачівської Греко-Католицької єпархії, м. Ужгород); через призму метричних документів охарактеризувати державно-релігійні та міжконфесійні відносини у парафіях єпархії; вивчити можливість застосування імплементації метрології у міждисциплінарні науки, такі як: біограмістика, сфрагістика, парафіяльна статистика, вивчення родинних джерел тощо.

Виклад основного матеріалу. Церковно-адміністративна діяльність та устрій парафій Мукачівської єпархії у 18 ст. були доволі індексовані та систематизовані. Внутрішнє життя парафіяльного духовенства регламентувалося відповідними статутами⁷, літургійна діяльність звершувалася при допомозі богослужбових стародруків⁸. У той же час релігійні взаємовідносини між церквою та вірянами фіксувалися у метричних книгах, церковних актах і відповідних парафіяльних записах.

У процесі науково-дослідної роботи автор здійснив ретельний аналіз численних фондових справ ДАЗО. З метою полегшення аналізу та представлення матеріалу документи були класифіковані на дві тематичні категорії: внутрішню та зовнішню метрику.

Першу групу представляють джерела, які мають відношення до внутрішньо-парафіяльної діяльності. Сюди слід віднести архівні матеріали, що стосуються: заповітів вірян⁹ і духовенства¹⁰, повідомлень про смерть¹¹, укладання шлюбів¹² та їх розторгнення¹³,

Annum Domini 1881. Ungvárini: Typis Sen. Josephi Fésüs. 330 p.; Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Catholicorum. Dioecesis Munkacsensis. AD Annum Domini 1883. Ungvárini: Typis Josephi sen. Fésüs. 322 p.; Schematismus Cleri Graeci Ritus Catholicorum. Dioecesis Munkácsensis. AD Annum Domini 1886. Ungvarini: Typis Josephi sen. Fésüs. 384 p.; Schematismus Cleri Graeci Ritus Catholicorum. Dioecesis Munkácsensis. AD Annum Domini 1888. Ungvárini: Typis Josephi sen. Fésüs. 261 p.; Schematismus Cleri Graeci Ritus Catholicorum. Dioecesis Munkacsensis. AD Annum Domini 1891. Ungvarini: Typis Typographiae «Kelet». 282 p.; Schematismus Cleri Graeci Ritus Catholicorum. Dioecesis Munkacsensis. AD Annum Domini 1893. Ungvarini: Typis Typographiae «Kelet». 282 p.; Schematismus Cleri Graeci Ritus Catholicorum. Dioecesis Munkácsensis. AD Annum Domini 1896. Ungvárini: Typis Typographiae Bartholomaei Jäger. 304 p.; Schematismus Cleri Graeci Ritus Catholicorum. Dioecesis Munkácsensis. AD Annum Domini 1899. Ungvárini: Typis Typographiae Societatis «S. Basilii Magni». 304 p., та ін.

⁷ Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф. 151. Оп. 1. Спр. 403. На 7 арк.

⁸ Див. наприклад: Гаджега В. Додатки к исторіѣ Русинов и руськихъ церквей в Марамоушѣ... С. 167-171.

⁹ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 21. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 207. 2 арк.; ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 213. 2 арк.; ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 237. 2 арк.; ДАЗО. Ф. 64. Оп. 4. Спр. 165. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 64. Оп. 4. Спр. 166. 2 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1880. 10 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3271. 15 арк.

¹⁰ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2244. 5 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2307. 3 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3372. 3 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 91. 13 арк.

¹¹ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3664. 4 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3665. 3 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3666. 32 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3667. 6 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3668. 3 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3669. 17 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3670. 12 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3672. 2 арк.

¹² ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1827. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2040. 5 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2074. 9 арк.

¹³ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 701. 2 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1485. 4 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1824. 5 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1825. 16 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2155. 17 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1.

свідцтва про народження вірян¹⁴, звершення таїнств хрещення¹⁵, вінчання¹⁶, вступу в другий шлюб «двоємузіє»¹⁷, тощо. До цього переліку варто включити також архівні справи щодо бігамії духовенства¹⁸ та вірян¹⁹, а також генеалогічні матеріали про походження родин і сімей (наприклад, Ольшавських²⁰, Пештек²¹), прізвищ та імен²². Окремі метричні документи парафій Мукачівської єпархії є важливими при дослідженні прізвищ та імен мешканців окремих міст²³ і сіл²⁴.

Важливість внутрішньої, парафіяльної метрики, крім фіксації подій і фактів з церковного життя вірян, полягає у тому, що вона сприяє також міждисциплінарному дослідженню такої вузької теми, як біограмістика. В цьому відношенні можуть бути інформативними свідцтва про народження, про укладання шлюбів, видані певними священнослужителями локаційних парафій (вказані їхні імена та прізвища)²⁵. До цього тематичного розділу належать також реляції про смерть священнослужителів²⁶. У цілому за допомогою цих документів можливе заповнення «білих плям» при дослідженні історії окремих парафій, зокрема при впорядкуванні списку настоятелів церков, вивчення їх біографій, розвідках у галузі церковної сфрагістики 18 ст. тощо.

Спр. 2608. 8 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2799. 75 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2961. 18 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3182. 43 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3363. 66 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3367. 28 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 155. 41 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 311. 21 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 312. 12 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 313. 36 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 314. 40 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 315. 44 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 316. 9 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 317. 8 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 450. 30 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 451. 10 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 452. 35 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 453. 8 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 454. 17 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 455. 27 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 456. 10 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 457. 15 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 458. 18 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 459. 75 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 608. 21 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 609. 7 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 610. 6 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 612. 8 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 613. 4 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 614. 10 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 615. 81 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 616. 53 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 617. 35 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 618. 13 арк.

¹⁴ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 278. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 260. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 491. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 513. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1246. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1514. 4 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1826. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2076. 2 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2796. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2797. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2964. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3078. 3 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3183. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3479. 50 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3661. 2 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 102. 5 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 385. 3 арк.

¹⁵ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3267. 6 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3300. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3820. 2 арк.

¹⁶ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 787. 3 арк.; ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 814. 2 арк.

¹⁷ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2414. 28 арк.

¹⁸ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2600. 34 арк.

¹⁹ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 611. 5 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 611. 5 арк.

²⁰ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1556. 2 арк.

²¹ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1557. ? арк.

²² ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1368. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1518. 1 арк.

²³ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 5. Спр. 82. 2 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1558. 1 арк.

²⁴ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 4. Спр. 108. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 64. Оп. 4. Спр. 165. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 64. Оп. 4. Спр. 166. 2 арк.; ДАЗО. Ф. 64. Оп. 5. Спр. 77. 1 арк.

²⁵ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 466. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 739. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1098. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1518. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2041. 1 арк.

²⁶ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3074. 2 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 84. 4 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 85. 2 арк.

У фондових справах архіву Закарпатської області виявлено метричні справи «фінансового» характеру, а саме про стягнення грошей мешканцями одного населеного пункту з жителів іншого за «невиконання пунктів договору про укладення шлюбу»²⁷.

Наявні документи ДАЗО свідчать про давню традицію звершення трьохразових «оголосків» перед шлюбом²⁸. Дотримання останньої відображалося в архієрейських циркулярах «про заборону укладення шлюбів без об'яв»²⁹. За суворим виконанням цього звичаю слідкувала і Братиславська королівська рада, яка ситуативно видавала розпорядження «про заборону звільняти від трикратної об'яви з нагоди укладення шлюбів»³⁰. Незважаючи на згадані приписи, деякі шлюби, на прохання вірян, укладалися без попереднього «оголошення»³¹.

Перед звершенням таїнства Вінчання у деяких випадках пара проходила процедуру так званого «зобов'язання». Чоловік в усній формі, у присутності свідків і священника, обіцяв дружині виконувати певні правила та вимоги сімейного життя, які стосувалися передусім церковного, морального закону³².

У випадку «вимушеного шлюбу» церковна влада проводила слідство (допити свідків) щодо правдивості фактів, які були причиною екстраординарної ситуації (наприклад, незапланована вагітність)³³. Так звані «вимушені шлюби» іноді укладалися поміж «неповнолітніми» вірянами, що було предметом скарг і суперечок між священниками та віцеархidiaконами³⁴. Разом з тим, якщо в результаті розслідування факти порушень шлюбу були доведені, вони оголошувалися «незаконними»³⁵.

Як свідчать метричні документи, у парафіях траплялися й неординарні випадки. Передусім, це стосується фактів, коли священнослужителі відмовлялися звершувати таїнство вінчання над вірянами. У фондах ДАЗО зберігається «акт» священників села Свалява і села Голубине «про допит свідків з приводу відмови» священника с. Стройне Теодора Кречун укласти шлюб між прихожанами с. Абранка Теодором Чобан та Анастасією Фізер (крайні дати документа: 23.01.1791 – 05.02.1791)³⁶. У комітаті Мараморош, до прикладу, мали місце й «злі звичаї», коли старі волоські священники новонароджене немовля не хрестили цілий рік, або ж відразу після їх хрещення причащали Євхаристією під «видом вина нїкими капками»³⁷. Зі смертю одного з членів сім'ї, парохі за необхідності видавали довідки «про вдівство»³⁸.

Канонічною перепоною до укладання шлюбів були родинні зв'язки вірян 2-го, 3-го та

²⁷ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3072. 42 арк.

²⁸ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2075. 2 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3823. 1 арк.; *Гаджега В.* Додатки к исторіѣ Русинов и руських церквей в Мараморошѣ... С. 167.

²⁹ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1890. 1 арк.

³⁰ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3370. 4 арк.

³¹ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2959. 2 арк.

³² ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3179. 2 арк.

³³ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3368. 11 арк.

³⁴ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 632. 3 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 633. 2 арк.

³⁵ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 321. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 631. 6 арк.

³⁶ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 289. 5 арк.

³⁷ *Гаджега В.* Додатки к исторіѣ Русинов и руських церквей в Мараморошѣ... С. 167.

³⁸ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3268. 2 арк.

4-го ступенів³⁹. У таких випадках парафіяни та священники просили дозволу на такий шлюб у церковній владі⁴⁰. З одного боку, Братиславська королівська рада давала розпорядження «про розторгнення шлюбів між родичами 2-го ступеня у католиків»⁴¹, з іншого, навпаки, Угорське королівське намісництво дозволяло укладання шлюбів «з родинним зв'язком» між «прихожанами-родичами»⁴².

В окремих випадках ініціаторами розслідувань розторгнень шлюбів виступали віряни. Останні подавали скарги на основі яких віцеархидиякони здійснювали відповідне слідство. Згідно джерел ДАЗО такий випадок мав місце у Березнянському дистрикті. У фондах архіву зберігається «Акт віцеархидиякона Березнянського дистрикту про допит свідків з приводу скарги прихожанина с. Ворочево Феодора Пастеляка на прихожанина с. Зарічево Барна Базиля за розторгнення договору про шлюб з дочкою Оленою Пастеляк (09.03.1793 – 20.03.1793)»⁴³.

Метричні документи свідчать, що віряни плекали сімейне життя, а при перших ознаках його погіршення зверталися по духовну та юридичну допомогу⁴⁴. Водночас траплялися випадки відмови від спільного життя з дружинами, навіть поміж священством, про що свідчить лист токайського священника Михайла Григор'євича «про відмову від спільного життя із своєю дружиною» донькою місцевого гончаря Олексія Петрогай (від 20.12.1786)⁴⁵ та інші справи⁴⁶.

Ознакою скрупульозної діяльності парафій був статистичний моніторинг таїнств у релігійних громадах. Нагляд за його дотриманням звершували окружні архидиякони⁴⁷, які, водночас, сліdkували за «порушеннями порядку укладення шлюбів»⁴⁸. Фіксований облік народжуваності, шлюбів, смертей уможлиблював аналіз динаміки (ріст, спад) церковного життя у парафіях⁴⁹.

Прикладом тісних взаємовідносин світської та парафіяльної влади в зрізі релігійного життя громад були дії пов'язані з виявленням зниклих жінок-породілля. Під час наукової роботи виявлено «Акти жупного судді Ужанської жупи про допит свідків щодо встановлення особистості і місця перебування жінки, яка народила дитину». Документ датується 13.11.1793 – 16.11.1793 роком⁵⁰.

Підтемою при аналізі внутрішнього метричного документообігу є «повідомлення про

³⁹ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2153. 4 арк.

⁴⁰ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3181. 4 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3366. 2 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3484. 2 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 449. 34 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 629. 13 арк.

⁴¹ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3369. 2 арк.

⁴² ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3822. 4 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 320. 2 арк.

⁴³ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 630. 3 арк.

⁴⁴ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3180. 2 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 319. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 322. 2 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 323. 2 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 324. 2 арк.

⁴⁵ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3485. 2 арк.

⁴⁶ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 448. 17 арк.

⁴⁷ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3266. 9 арк.

⁴⁸ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3483. 4 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3821. 20 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 280. 7 арк.

⁴⁹ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2421. 2 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2450. 6 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2957. 2 арк.

⁵⁰ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 635. 5 арк.

смерть вірян». Після сповіщення про смерть, для поховання тіла була обов'язкова наявність відповідного документу⁵¹. З виявлених документів відомо, що духовенство при звершенні чину відспівування та поховання виконували приписи і світської влади. Зокрема, щодо «часу зберігання померлої людини» (Циркуляр окружного начальника Марамороської жупи про термін зберігання померлої людини від 06.12.1786)⁵². Вкрай рідко на цвинтарях парафій траплялися випадки ексгумації тіл⁵³.

До другої групи відносимо джерела, що стосуються міжконфесійних відносин у парафіях, зокрема про хрещення євреїв⁵⁴, щодо звершення таїнств православними священнослужителями над греко-католицькими прихожанами⁵⁵, про шлюби звершені «поза юрисдикцією парафій»⁵⁶, укладання шлюбів «змішаного віросповідання»⁵⁷, «заборони на укладання шлюбів між греко- і римо-католиками»⁵⁸, акти про зміну віросповідання⁵⁹, а також документи, що мають стосунок до тем взаємовідносин парафій з єпархіальними управліннями⁶⁰, міжєпархіальних взаємовідносин⁶¹, єпископськими вікаріями⁶², або ж з чернечими осередками⁶³. Останні слугують додатковим матеріалом до вивчення історії чернецтва загалом і монастирів зокрема⁶⁴.

У зовнішній розділ можна включити також церковно-державні метричні справи про укладання шлюбів між особами різного віросповідання, які мали місце в окремих парафіях єпархії (наприклад, у містах: Токай⁶⁵, Сигіт⁶⁶ і Кошиці⁶⁷), а також метричні справи між Мукачівським єпископом і Братиславською королівською радою⁶⁸. У цьому ж ключі варті уваги справи, коли місцеві поміщики зверталися з проханням на укладення шлюбу своїх кріпаків, які мали перепони до шлюбу через родинні зв'язки⁶⁹. У метричних документах виявлено також факти, коли вищезгадані особи скаржилися на священників, котрі вінчали їх дітей без їхньої згоди⁷⁰.

⁵¹ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 636. 3 арк.

⁵² ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3487. 1 арк.

⁵³ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3488. 2 арк.

⁵⁴ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3663. 2 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 46. 9 арк.

⁵⁵ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2193. 2 арк.

⁵⁶ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2355. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2459. 2 арк.

⁵⁷ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 992. 2 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2154. 7 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2420. 17 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2606. 4 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2798. 55 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2956. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2960. 2 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3177. 3 арк.

⁵⁸ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1995. 1 арк.

⁵⁹ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1450. 2 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2750. 2 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3393. 2 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 100. 11 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 237. 15 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 388. 1 арк.

⁶⁰ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1320. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 644. 2 арк.

⁶¹ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1375. 1 арк.

⁶² ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 993. 3 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1407. 2 арк.

⁶³ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1368. 1 арк.

⁶⁴ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 501. 1 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 814. 2 арк.

⁶⁵ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1448. 2 арк.

⁶⁶ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1449. 2 арк.

⁶⁷ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 634. 3 арк.

⁶⁸ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1486. 2 арк.

⁶⁹ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1763. 2 арк.

⁷⁰ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3482. 25 арк.

У цьому ж зрізі слід відзначити акти судових комісій окремих жуп «про встановлення обставин укладення шлюбів»⁷¹, клопотання жупанів про звільнення від обов'язків священників за укладання «незаконних шлюбів»⁷², справи щодо контролю державними та церковними установами священників (у тому числі протестантських), які порушували «закон про укладання шлюбів»⁷³, або ж факти безпосереднього контролю державними інституціями (Угорським королівським намісництвом, Братиславською королівською радою) за здійсненням таїнств церкви священнослужителями Мукачівської єпархії в окремих комітатах Угорського королівства⁷⁴.

У контексті теми до переліку «унікальних» можна включити документи, коли цісар, місцеві єпископи або ж римські понтифіки надавали одноосібні дозволи або ж загальнообов'язкові грамоти на звершення шлюбів. Мова йде, наприклад, про такі метричні документи, як: «Грамота австрійського імператора Йосипа II про порядок укладання шлюбів (від 03.02.1786 і 06.03.1786)»⁷⁵, «Декрет Єгерського єпископа про дозвіл на укладення шлюбу між Андрієм Турда і Сусанною Шульок» (від 28.02.1764)⁷⁶, «Дозвіл Римського Папи на укладання шлюбу між Христиною Матяш і Михайлом Довга після прийняття ними католицького обряду» (від 25.05.1754)⁷⁷, або ж «Лист Папи Римського Пія VI⁷⁸ про дозвіл укладення шлюбу між родичами другого ступеня Іваном Галушкою і Марією Дранья (від 04.08.1781)⁷⁹.

Метричні документи ДАЗО свідчать, що пасторально-катехізична діяльність парохів Мукачівської єпархії у досліджуваній період була цілковито контрольована єпархіальним управлінням, яке звершувало нагляд за дотриманням канонічних вимог до шлюбу вірян, священників, слідкувало за виконанням моральних правил останніми тощо. Інколи, діючи при управліннях комісії, втручалися у парафіяльні справи посередництвом здійснення перевірок, оголошення рішень консисторіального суду⁸⁰, або ж слідств щодо розторгнень шлюбів між вірянами⁸¹ та видачі реляцій і правил про розлучення⁸² і т.д.

Пастирське служіння духовенства у парафіях не обмежувалося звершенням церковних таїнств у межах парафій. Згідно метричних документів ДАЗО, настоятелі церков зверталися з відповідними проханнями про дозвіл одруження тих вірян, які знаходилися на

⁷¹ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1939. 4 арк.

⁷² ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2605. 3 арк.

⁷³ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2709. 35 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2882. 7 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2955. 13 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3071. 26 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3176. 8 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 45. 3 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 290. 6 арк.

⁷⁴ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3178. 7 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3481. 52 арк.

⁷⁵ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3480. 2 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3662. 19 арк.

⁷⁶ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1940. 1 арк.

⁷⁷ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1406. 2 арк.

⁷⁸ Пій VI (лат. Pius PP. VI; в миру Анджело Онофріо Мелькіоре Натале Джованні Антоніо, граф Браскі, італ. Angelo Onofrio Melchiorre Natale Giovanni Antonio Braschi; 27.12.1717–†29.08.1799) – 250-й папа римський з 15 лютого 1775 по 29 серпня 1799.

⁷⁹ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2953. 2 арк.

⁸⁰ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 700. 2 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3265. 49 арк.

⁸¹ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 644. 2 арк.

⁸² ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 699. 11 арк.

службі в армії⁸³, або про можливість повторного шлюбу «вдовицям військовослужбовців»⁸⁴. Дозволи або ж заборони на укладання шлюбів для військовослужбовців (іноді інвалідів війни⁸⁵) видавали й Угорське королівське намісництво, або ж рада⁸⁶.

Окремі справи про укладання шлюбів були предметом розгляду Конгрегації по поширенню католицької віри (Congregatio de Propaganda Fide), яка надавала диспенсацію на їх звершення⁸⁷. Іноді парохі самі просили церковну владу затвердити укладені ними шлюби⁸⁸.

Таким чином, проаналізовані документи ДАЗО, які стосуються записів у метричних книгах 18 ст. приходів Мукачівської єпархії дозволяють більш ширше досліджувати історичний розвиток документообігу пасторатів вказаної єпархії у зазначений період. Завдяки структурованим архівним документам у контексті внутрішнього розвитку парафій можна говорити про активне використання документообігу в них. У зазначений період спостерігається вдосконалення метричної документації, яке виражалося у взаємодії між парафіями та вірянами посередництвом обліку (видача свідоцтв про звершені таїнства), а також контролю статистики, що дозволяло єпархіальній владі наглядати за релігійним життям у парафіях.

Посередництвом вивчення метричних книг можна досліджувати також релігійну діяльність парафій поза колом їх локаційної діяльності. Сюди слід віднести теми міжконфесійних відносин у громадах, державно-церковних, міжєпархіальних взаємовідносин тощо.

Висновки. Аналіз метричних книг парафій Мукачівської єпархії 18 ст. уможливило твердження, що у вказаний період парафіяльний документообіг був в активному стані розвитку. Церковні метрологічні документи відображають різні сторони церковного життя релігійних громад. Виявлені документи ДАЗО свідчать, що настоятелі парафій скрупульозно вели метрику, дбали про дотримання віровчительних і моральних законів вірянами, тісно комунікували з державними органами влади, які, у свою чергу, вели чіткий нагляд за дотриманням настоятелями громад відповідних розпоряджень і реляцій.

Наявні метричні джерела за своїм предметом і змістом можна поділити на внутрішні та зовнішні. Перші з них були в обігу релігійних громад і стосувалися безпосереднього, церковного життя вірян, другі – мали своїм предметом міжконфесійні, церковно-державні або інтегровані у соціум відносини.

Опрацьовані матеріали дозволяють заповнити тематичні «білі плями», які стосуються верифікації прізвищ настоятелів парафій, уточнення прізвищ та імен вірян, завдяки останньому сприяють точковому впорядкуванню мешканців сіл і міст регіону. Крім того, документи ДАЗО подають довідкові відомості родинного характеру, що є корисним при ревіталізації сімейних зв'язків та їхнього походження.

Метричні книги парафії Мукачівської єпархії та вміщені в них відомості є також

⁸³ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1559. 2 арк.

⁸⁴ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1997. 2 арк.

⁸⁵ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 653. 2 арк.

⁸⁶ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2607. 6 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2963. 6 арк.; ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3365. 6 арк.

⁸⁷ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1669. 2 арк.

⁸⁸ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 2954. 8 арк.

джерелом при міждисциплінарних дослідженнях, таких наук як археографія, сфрагістика, генеалогія, біографістика, еклізійна статистика, церковне канонічне право тощо.

Проаналізовані документи свідчать, що дотримання моральних норм життя вірян у парафіях вказаного періоду, з одного боку було незбалансованим. На 5 укладених шлюбів, траплялося 40 розлучень, «родинні» шлюби були предметом розгляду навіть Римського Папи, або Конгрегації з поширення віри. З іншого, у парафіях діяв інститут «оголосків», який максимально унеможлиблював порушень канонів шлюбних канонів. Сім'ї дбали про збереження їхніх союзів у випадках загроз подружнім відносинам.

Період розвитку церковної метрики не завершився у 18 ст. Він отримав розвиток у наступному столітті. Враховуючи обрану нами хронологію, цілком очевидно, що більша частина документів залишилася поза колом доробку. Відтак вивчення цієї теми має добрі перспективи для подальшого опрацювання й осмислення в умовах сучасних викликів.

Vasyl Mishchanyn

An Analysis of Parish Registers From the Mukachevo Eparchy in the 18th Century (Based on the Materials of the State Archives of the Transcarpathian Region)

Abstract: This article examines the parish registers of the Mukachevo Eparchy in the 18th century, based on documents held in the State Archives of the Transcarpathian Region. The study explores the specific features of metric records, their structural components, and thematic content. A total of 205 documents were processed, the majority of which are introduced into scholarly circulation for the first time.

The historiographical review highlights the limited availability of sources concerning this topic. The archival materials analyzed substantially enrich the existing documentary base and help to fill critical gaps in the historical metrology of the Mukachevo Eparchy.

The article attempts to systematize and classify these sources according to their internal and external functions. Particular attention is devoted to interconfessional relations within the parishes of the eparchy during the period under review.

Drawing on primary sources, the study addresses several key aspects of ecclesiastical metrology in the 18th century, including: the internal religious life of parish communities; their interactions with eparchial authorities; church-state and interdenominational relations; the usage and structure of metric documents in various northeastern counties; the observance of canonical norms during the administration of sacraments; metric records as sources for genealogical and biographical research on parishioners and clergy; metrology as an auxiliary discipline within sphragistics and local prosopography; and its broader application in demographic and legal studies.

Keywords: Transcarpathia, church, eparchy, parish register, parish, bishop, Orthodoxy, Greek Catholicism